

Vezetői összefoglaló

A Transparency International Berlinben működő központja 26. alkalommal készítette el a világ országait a közszektor korrupciós kitettsége alapján rangsoroló Korrupció Érzékelési Indexet (Corruption Perceptions Index – CPI). Magyarország 2020-ban 44 pontot szerzett a 0 ponttól (a leginkább korrump ország) 100 pontig (a korrupcióval legkevésbé fertőzött ország) terjedő skálán, és ezzel a 180 országot vizsgáló felmérés 69. helyén végzett, holtversenyben – az európai uniós országok közül – Bulgáriával és Romániával.

A megelőző, 2019. évi felméréshez képest Magyarország korrupcióval szembeni ellenálló-képessége a pontszám tekintetében nem változott a Korrupció Érzékelési Index alapját képező felmérésekben megkérdezett üzletemberek és szakértők értékelése alapján. A globális rangsorban Magyarország egy helyezéssel előrébb került. Miközben Magyarország világviszonylatban közepesen korruptnak tekinthető, az Európai Unió leginkább korruptnak érzékelt tagállamai közé tartozik: Magyarország, Bulgária és Románia közösen osztoznak az Európai Unión belüli rangsor utolsó helyén. Ez az eredmény jelentősen elmarad a közvetlen régiós versenytársainknak tekinthető V4 csoport többi országától is: Szlovákia 5, Csehország 10, míg Lengyelország 12 ponttal kapott jobb értékelést a 0-100-ig terjedő skálán. Ugyanakkor a visegrádi országok közötti különbség csökkent, mivel a stagnáló magyar pontszám kivételével az országcsoport minden tagjának értékelése romlott a tavalyihoz képest.

A CPI legfrissebb felmérése alapján megállapítható: Magyarország stabilizálta a helyét az Európai Unió sereghajtói között. Az elmúlt szűk évtizedben (2012-2020) folyamatosan romló értékelésének következtében Magyarország a Bulgáriával és Romániával megosztott utolsó helyen zárta a 2020-as évet. Hazánk 2012-ben az akkor még 27 tagú Európai Unió 19. legkorruptabb tagja volt, ám ezt a helyezést, folyamatos süllyedéssel, 2017-re az időközben 28 tagúvá bővült közösség – holtversenyben – utolsó előtti, azaz a 26-27. helyére rontotta. Magyarország 2017-ben már csak Bulgáriát előzte meg az Európai Unión belül, s ugyan a 2018-as rangsorban az egy pontot javító Magyarország átmenetileg a jelentősen visszaeső Görögország elé lépett, 2019-es pontszáma alapján ismét csak Bulgáriát tudhatta maga mögött. 2020-ra azonban ez az előny is elolvadt, miután Bulgária is felzárkózott a 44 pontos sereghajtók mezőnyéhez.

Az eredmények ismertetésén túl a Transparency International Magyarország legfrissebb jelentése azt is áttekinti, milyen hatással bírt a koronavírus-járvány Magyarország jogállamiság terén nyújtott teljesítményére, illetve az erőforrások elosztására, milyen összefüggést mutat a magyar korrupció elleni teljesítmény a legfontosabb gazdasági mérőszámokkal, illetve hogy milyen trendek jellemezték az elmúlt évet a közbeszerzési eljárások, valamint az európai uniós források felhasználása terén.

A jogállamisági teljesítmény vonatkozásában a jelentés megállapítja: a koronavírus-járvány kitörése és az ebből fakadó kihívásokra adott állami reakciók felgyorsították a demokratikus kulisszák lebontását. Ebbe a sorba illeszkedik a rendeleti kormányzás bevezetése, amely különösen széles mozgásteret biztosított a végrehajtó hatalomnak. Szintén ebben a körben említendő az önkormányzatok egyes hatásköreinek és bevételeik nem csekély részének az elvonása, beleértve a különleges gazdasági övezetek kialakítását, valamint a helyhatóságok legfontosabb szabadon felhasználható forrásainak, így például a gépjárműadónak, valamint a helyi iparüzési adónak a megsarcolását. A kormány a járvány elleni védekezés ürügyén a közérdekű adatok nyilvánosságára is újabb csapást mért. Egyrészt jelentősen növelte az adatigénylések megválaszolásának a határidejét, másrészt újfent átírta az Alaptörvényt. A kormány a közérdekűadat-igénylések megválaszolására rendelkezésre álló 15 napos határidőt a háromszorosára növelte. Másrészt az Alaptörvény újabb, a közpénz fogalmát újradefiniáló, immáron kilencedik módosításával a kormány megnyitotta az utat az előtt, hogy tovább gyorsuljon a közpénzek magánvagyonná alakítása. A Transparency International Magyarország szintén aggasztónak tartja a választási jogszabályok újabb módosítását, mely a jelöltállítás szabályainak megváltoztatásával ugyan megnehezíti a 2014 óta mintegy 7 milliárd forint közpénzvesztést okozó kamupártok választási indulását, több kiskaput azonban továbbra is nyitva hagy előtük. Mindezek fényében a TI Magyarország úgy véli: a jogállamiság továbbra is tetszhalott állapotban van Magyarországon.

A jelentés szintén rámutat, hogy habár a koronavírus-járvány kétségtelenül szükségessé tette a 2020-as költségvetés átalakítását, ám a járványkezelésre fordítható forrásokat sok esetben nem hatékonyan, a kormánypárt holdudvarába tartozó oligarchák és klientúra megsegítésére használták fel, míg a leginkább rászoruló csoportok a kelletnél jóval kevesebb közvetlen segítséget kaptak. A közgazdasági elmélettel és a fejlett országok gyakorlatával is szembemenő válságkezelés háttérben egyrészt a gazdaság külső egyensúlyának fenntartása, másrészt az az igény állhatott, hogy a járvány örve alatt a kormány még inkább helyzetbe hozza az udvari beszállítókat és a kormányközeli gazdasági szereplőket. Erre példa a Magyar Turisztikai Ügynökség által kiosztott kb. 83,5 milliárd forintnyi vissza nem térítendő támogatás, amelyből többek között a Mészáros Lőrínchez köthető Hunguest Hotels fejlesztéseinek támogatására, valamint Balaton környéki jachtkikötők és luxusszállodák fejlesztésére is jutott, míg a válság által leginkább érintett budapesti szállodapiac kimaradt a programból. A jelentés szintén megemlíti, hogy a sportberuházásokra, valamint egyházaknak juttatott támogatások jelentősen felülmúlták az egészségügy finanszírozásába bevont pluszforrásokat, ráadásul utóbbiak egy részét túlárzott eszközbeszerzésekre fordították, amelyek hasznából kormányközeli közvetítőcégek részesedtek. Míg a válságkezelésre szánt források mennyisége önmagában is elmaradt az elvárható szinttől, azok hasznosulása több mint kérdéses, mivel a támogatásban részesülő projektek egy része sokkal inkább szolgálta az új nemzeti tőkésréteg túlélését, semmint a gazdaság hosszútávú válságállóságának megerősítését.

A jelentésnek a korrupció és a gazdasági teljesítmény közötti összefüggést vizsgáló fejezete megállapítja: Magyarország annak ellenére ragadt az EU alsóházában, vagyis a korrupcióval súlyosan fertőzött, ugyanakkor alacsony nemzeti jövedelemmel rendelkező tagállamok között, hogy a koronavírus-járványt megelőző hét évben jelentős volt a gazdasági növekedés. A visegrádi négyek közül Magyarország egyértelműen a legrosszabbul teljesít a korrupciós fertőzöttséget illetően, az egy főre jutó GDP tekintetében két országnál rosszabbul áll és csak kicsit haladja meg a lengyel teljesítményt. A jelentés kiemeli: a koronavírus-járványig tartó, mintegy hét esztendő gazdasági konjunktúra dacára a magyar gazdaság súlyos szerkezeti problémái továbbra is megmaradtak, azokat nem sikerült orvosolni. E gondok nem a jelenlegi világjárvány által okozott krízis nyomán keletkeztek, hanem már jóval előtte. A jogállami rombolás és az azzal szorosan összefüggő központosítás és rendszerszintű korrupció lehet a fő oka annak, hogy a soha nem látott európai uniós támogatás ellenére az elmúlt évtizedben sem sikerült ráállítani a magyar gazdaságot a befogadó, vagyis a társadalom széles rétegeit magával ragadó növekedési pályára. Magyarországnak a versenyképességi rangsorokban elfoglalt gyenge pozícióját a súlyos intézményi problémák mellett az egészségügy és az oktatás romló teljesítménye, valamint az innováció alacsony szintje okozza. A jelentés ugyanakkor szintén rámutat, hogy a koronavírus okozta válság előtt a beruházási ráta 2018-ban és 2019-ben annak ellenére kiemelkedően magas volt, hogy a jogállamiságot mérő mutatók dinamikusan romlottak. Ezt a felemás trendet, a jogállami rombolás dacára megvalósult beruházásnövekedést magyarázhatta a negatív reálkamat, a makrogazdaságilag stabil környezet, továbbá az, hogy a gazdasági szereplők jelentős része „beárazhatta” a rendszerszintű korrupciót.

A közbeszerzések és az uniós források felhasználása kapcsán a jelentés megállapítja: a koronavírus-járvány gazdaságra gyakorolt negatív hatása a közbeszerzési eljárásokat is érintette, melyek mind az eljárások számát, mind azok a GDP arányában kifejezett volumenét tekintve visszaesést mutattak 2020-ban. A jelentés rámutat: ugyan a közbeszerzések jogi szabályozása megfelelőnek tekinthető, de a gyakorlat nem tükrözi a törvénybe foglalt alapelveket, és azok kikényszerítése komolyan megkérdőjelezhető. Az ún. egyajánlatos közbeszerzési eljárások aránya az uniós értékhatár feletti eljárások esetében az egyik legmagasabb az EU-ban: 2019-ben az uniós értékhatár feletti eljárások 40 százalékában csak egy ajánlattevő volt. Ezzel párhuzamosan a közbeszerzési piac koncentrációja is tovább növekedett: 2019-ben a kormányhoz közelinek tekinthető cégek az általuk megnyert közbeszerzések 51 százalékán egyedül, versenytárs nélkül indultak, majd a tavalyi év első harmadában ez az arány tovább nőtt. Ami az uniós források felhasználását illeti, a jelentés által hivatkozott felmérések szerint az előző, 2014-2020-as költségvetési időszakban felhasznált gazdaságfejlesztési támogatások hatékonysága alacsonynak volt tekinthető. Mindez különösen fontos annak fényében, hogy Magyarország a 2021-2027. időszakban minden eddiginél több uniós forrást fog kapni, – a befizetéseket levonva – kb. 40,6 milliárd eurót, szemben a 2014 – 2020. időszak 32,1 milliárd eurós összegével.